

CSAP JÁNOS

Visszaemlékezés

(részlet)

Csak pár percnyi az időm. Pipótól tudtam meg, hogy a Keleti pályaudvar érkezési oldalát megszállták az orosz páncélos erők. Lali öcsém csoportja elhagyta a tovább nem védhető, Baross téri központot az erős ágyútüzelés után. A jól működő egység nagy része az Aréna úton – Stefánia úton –, Zugló felé a Thököly úton foglalta el a védekező állásokat. Fegyverzetük hiányos volt, ez a kis egység szedett-vedett, hűséges, de felkészületlen szabadságharcosok vezetése alatt állt. Dudás Józsefnek feltétlen hű hívei.

Hamarosan találkozunk velük, és Pipónak mindenben igazat adtam. Az Aréna út és a Thököly út sarkán már látható a szovjet tankok tűzereje, a Sportot több lövés érte, a kávéház ablakai darabokra törve, a berendezés összetörve, és máris sietnek felém a volt híveim, a rongyosok, a gyermekkori Magyar Légióm tagjai. (Mert hát ilyen is létezett a hetedik kerületben. Kishúgommal nyomtattuk ezerszámra a kis guminyomdánkkal, hogy „A Magyar Légióba lépjétek be!” Tizenegy éves koromban, amikor a húgommal ezt játszottuk, a mamánk eltúrta a nevetséges játékunkat, örült, hogy nem a Garay piacon töltjük az időnket, ahol még el találánánk csenni valamit.

(...)

Először a három Cservely testvér tizennégy-tizenöt fegyveres társaságában beindította a nagy játékot. Zsidó Laci, Bütyök, Talpas, a suttyó paraszt Pista, „orosz Eta”, a vörös Pali Mancsi, Krausz Pista. Mindannyian külön csoportot szerveztek, a legértékesebb fegyveres csapat Bütyök társasága volt, ahova sok kiskatona állt be. Ott somfordált Kacska is, nagyszámú, volt rab bányásszal.

Első tettem volt, hogy az élelmiszerboltot a sarki ház-mesterrel kinyitattam, minden élelmiszert szétosztottam a felkelők és a lakosság között.

Kiáltványt tüztünk az üzlet bejáratára: „A Budapesti Forradalmi Bizottmány nevében a Nép számára minden értéket lefoglalt ifj. Csap János.” Közben

Az itt közölt írással az 1956-os forradalomra és szabadságharcra, valamint Csap Jánosra emlékezünk, aki 2019. szeptember 7-én hunyt el a kanadai Nanaimóban.

megérkezett Wágner Frici is, aki feltörte a kis benzinállomást. Százszámra álltak az üres befőttesüvegek, a lakosság pumpálta, töltötte a jövő Molotov-koktélok.

Kinyitattam a Vaskapu kifőzdét, ahol hamarosan krumplileves főtt tarhonyával, de sok élelmiszert itt nem találtunk. A volt Kóbor vendéglőt, a cukrászdát az eszpresszóval is a birtokunkba vettük, mert minden falat élelmiszere, italra, tüzelőre szükség volt.

Áttekintettem a helyzetet. A közvetlen közeli és a továbbterjedő utcákon egész Chicago – a Verseny utca, a postaállomás a Keleti pályaudvar indulási oldalát beleértve, a Városliget, az Ajtósi Dürer sor egészen a Nürnberg utcáig – az én befolyásom alatt álló harci csoportok kezében van, habár ezt nem tudta minden felkelő.

A figyelők, a harcosok, az aktív résztvevők a nagy kiterjedésű városrészben alig voltak észrevehetőek. Számuk meghaladta az ezerszázat, azonban csak tíz százalékuk számított harcosnak!

Wágner Frici félrevont. „Itt az idő, hogy megismeresselek az én kis titkossal.” Magához húzott, lementünk egy nagy lakóház pincéjébe, ahol nagy számban tartózkodott az ágyúzás elől menekülő lakosok aprajánagyja. Szemükben félelem. Sok időm nem volt.

Frici az egyik pincéből a másikba vezetett. Régi, 1944–1945-ben használt óvóhelyek, jó állapotban voltak. Egy ilyen, mélyebben fekvő pincéből lementünk a Thököly út alatt futó széles csatorna világításáig. A koromsötétben Frici erős elemlámpája mutatta az utat. Kiselőadást tartott a pesti csatorna hálózatról, amit még 1880–1910 között építettek ki, a párizsi csatornahálózat mintájára. Igen egyszerű, ha valaki jártas benne, majdnem egy órát töltöttem vele a kísérteties labirintusban.

Több helyen megálltunk, mellékágakat mutatott, különös, alig látható jelekkel. Itt voltak elrejtve az alvilág kincsei: elsősegély, orvosság, iható víz, szükséges élelmiszer, fegyverek, lőszer, kézigránatok. Négy orosz egyenruha, csizmától a tányérsapkáig. Hat vadonatúj rendőr egyenruha, teljes felszereléssel, a télikabátig bezárólag.

„Fricikém! Honnan és mikor? Hogy tudtad ezeket a kincseket összehordani?!” „Testvérem! Amíg te a sokaságot figyelted, szervezted a csüggedőket, az elesettekbe lelket öntöttél, addig mi sem voltunk télenek. Majnik Jancsi segítségével hosszú évek alatt, jóformán darabonként szedtük, illetve loptuk össze ezt a kis raktárt, amiről nagyon kevesen tudnak.”

Adott egy pontos kis jegyzetet, amelynek segítségével, mint egy térképen, mindent meg lehet találni. Ezek a tartalékok végveszélyben az életünket menthetik meg. A csatornarendszerben könnyen fellelhető ki- és bejárati helyek vannak.

Valószínűleg a város alatt még több – a miénkhez hasonló – titkos tároló van. Azzal egy kis vaslétrán felkapaszkodtunk, alig másfél méterre a fejünk felett gyenge világosságot láttam. Frici könnyedén felnyomta a vasfedelelet. A Jobbágy utcában – valamikor Klein bácsi süteményes gyárának udvarán – találtuk magunkat. Jólesett a friss levegő!

(...)

Frici megemlítette, hogy csak négy ilyen kézzel rajzolt térkép van. Az egyik az édesanyjánál, a másik Majnik Jancsinál, egyet nekem adott, az utolsó példányt magánál tartotta.

Érdeklődtem Majnikról, aki a csepeli gyárakban tevékenykedett, ahol tűzoltóparancsnok már évek óta, és az ottani Forradalmi Bizottmány tagja, ezt Wágner Frici tudta.

A gyárban a nagyszámú erős, fegyveres munkások kezükben tartják a telepet. A hatalmas orosz nyomás ellenére, a csepeli és a környező üzemekben, a lakótelepeken a támadóknak nem sikerült egy talpalatnyi helyet sem nyerni. Ezeknek a fegyvereseknek nagy része világháborús katona, szociális érzelműek, de szovjetellenesek, legtöbbször Nagy Imre híve!

Frici szerint az általános sztrájk a szovjet által uralt városokban és falvakban is országshoz tart.

Kádár János bábkormányja sem a munkások, sem a parasztok, művészek, tudósok között nem talált híveket. Egyedül a romániai és Csehországba menekült politikai megbízottak – a volt ávosok – vannak mellette.

Megemlítem, Nagy Imre kormányának több tagja, családjaikkal együtt a Jugoszláv Követségre menekült. Mindszenty hercegprímásnak sikerült eljutnia az Amerikai Követségre. Maléter Pált, több magyar főtisztet egyetemben, a szovjet hadsereg parancsnoka törbe csalta, és letartóztatta. Ismeretlen helyen tartják fogva!

Központi irányítás alig-alig létezik. Egyedül a Dudas vezette Forradalmi Bizottmány működik.

(...)

Május 1-jei felvonulás, jobbra a Dózsa György út a Dembinszky utca irányából nézve, és a Sztálin-szobor, Sztálin tér (ma: Ötvenhatosok tere), 1954 (Fortepan/Forstepan)

Vidéken van a legnagyobb ellenállás: Győr, Dunapentele, Pécs. A mecseki erdőben és a bakonyi erdőszegben erős honvéd egységek működnek.

A székesfehérvári páncélos laktanyát az oroszok szinte küzdelem nélkül megszállták.

Így nézett ki a reménytelen helyzetünk!

Talán pontosan itt lehetne alkalmazni a városi gerillaharcosokat. Itt lehetne lelassítani az ellenséges erőket: ha a külső segítség mégiscsak megérkezne, a megszállókat felmorzsolná. (Ekkor még nem tudtam, hogy az angol kémelhárító ezredesnek lett igaza. Az Egyesült Nemzetek, a Nyugat csak dumált!) Harcolni, meghalni senki nem akart az árva, vérző nemzetünkért.

A magyar ismét arra ítéltetett, hogy meg kell halnia! (...)

A kisbanda vezéreinek figyelmét felhívtam arra, hogy este 7-8 óra között a Sport környékének minden forradalmárát és a szimpatizánsainkat csöndítsék össze a református templomba.

Itt egy fontos felhívást fogok felolvasni!

Megint továbbmentem, nem messzire, csak a Domonkos utca sarkáig, egy tömbbel a Stefánia út felé. Itt, a templom melletti volt rendházban, dr. Tóth Ilona vezetése alatt ideiglenes tábori kórház talált otthont. A kommunista rendszer alatt a domonkos rendházat feloszlatták, csak egy picinyke helyet kaptak, a templommal egybeépített, de külön bejárattal, sekrestyét, a hatalmas rendház többi részét berendezték. Az új rendszer papjai tanítottak itt. Falusi

jegyzőiskolát állítottak fel, ahol a vidéki lakosság új csendőreit oktatták, de itt tanultak a párthű népnevelők is, akiket a katonai és polgári, a teljes iskolai életben alkalmaztak, természetesen az úgynevezett népgazdasági felfogás terjesztésére. Nem voltak ezek a népnevelők egyebek, csak hivatalos besúgók: provokátorok.

(...)

Tóth Ilona kórházának 85 ágyában vegyesen feküdtek civilek, közöttük nagy számban gyermekek és asszonyok. Lábadozó sebesült felkelők is. Egy külön osztályon – fegyveres örök társaságában – tizennégy szovjet katonát is elláttak, akik súlyos és kevésbé súlyos sérülésekkel kerültek ide. Őket is hűségesen, a lehetőségekhez képest gyógyította, ápolta, védte dr. Tóth Ilona, és a mellette lévő, csekély számú vöröskeresztes ápolónők, szanitécek. Volt közöttük egy hétéves hadifogságból hazatért, középkorú orvos is, oroszul tökéletesen beszélt. Ő foglalkozott a szovjet sebesültekkel.

Gyógyszer kevés volt – sebész, orvosi műtő nem létezett.

Dr. Tóth Ilonával fél óráig beszéltem, átadta a második emeleti irodák kulcsait, ahol érintetlen volt minden. Írógép, sokszorosítógép kettő is – papíranyagok. Talpas barátom mellettem állt, és a kórházi csoport egyik fegyverese is, egy 15-16 éves fiú. Ismerte az egész területet, már egy hete ott tanyázott.

Tele voltam tettvággyal! Leültem az írógéphez, fél óra múlva már készen állt az első stencil, amely csak lehúzásra várt.

Mind a hárman nekiláttunk a nagy munkának, mert itt mindent kézzel kellett kezelni. 1956-ban Magyarországon még ritka volt az elektromos írógép, és még ritkább az elektromos-automata másológép.

Nagy nehezen elkészült az első 200 darab, egyoldalas röpirat!

„Harcolunk! Támogassatok!” Vérlázító szöveg követte ezt a pár szót, amit azzal fejeztem be, hogy „Hiszünk az igazságosságban a magyar nép élethez való jogáért! Egy isteni, örök igazságban – aláírás: a Központi Forradalmi Bizottmány megbízásából ifj. Csap János.”

Nagy művem elkészülte után elbúcsúztam dr. Tóth Ilonától, nála hagytam egy pár röplapot, majd Talpas kíséretében visszatértem az Aréna út–Thököly út kereszteződéséhez.

A röpirat felét azonnal szétosztottam, a megmaradt példányokat Talpas magához vette. Vállalkozott, hogy minden háztömbbe egyet-egyét eljuttat. Este 11 órára adtunk egymásnak találkát.

Közeledett este 7 óra. Cigány származású, gyermekkori barátomat megláttam egy csoport közepén. Micú is ott volt. Kezet fogtunk, és sok-sok gyermekkori emlék rám tört, nagyon hiányzott Hauck Vili barátom, Ruttkay Ádám, a cimbalmos Jenő, de legjobban Greska Kálmán barátom, aki néhány évvel előtte öngyilkos lett. Cigány barátaim fegyvertelenek voltak. „Jámeszkám! – mondta nekem Boxos –, a cigánynak mindent ki kell bírni!” Boxos három napon át nem mozdult el mellőlem, árnyékként követett.

(...)

Hét óra elmúlt – 350-400 fegyvertelen ember gyűlt össze, főleg fiatalok, de öregek is: nők és férfiak. A fegyveresek félrevonultak a szétlőtt Sport kávéház védelmében, a református templom udvarán lévő Kóbor vendéglőbe, de jutott belőlük bőven mindenfelé. Ezeknek a csoportoknak nagy mondókát nem tartottam. „Barátaim, magyar testvéreim, bemutatkoznom nem kell, sokan ismernek ezen a környéken, de most nem a barát, nem az ismerős beszél hozzátok. A Budapesti Forradalmi Bizottmányt képviselem, a Dudás-csoport néven ismert szervezet részéről. Jelen pillanatban az ország megtépázott közigazgatása a mi kezünkben van, az ország területén lévő ellenállócsoportokat mi irányítjuk. Nagy Imre kormányja tehetetlen, menedéket kért külföldi követségeken. A jelenlegi fegyveres ellenállást hosszantartó általános sztrájk követi. A munkástanácsok kitartanak. A körzetünk eddig is mindent megtett, hogy lelassítsa, visszanyomja a támadó szovjet túlerőt. A fegyveres harcunk még nem ért véget – magammal hoztam a felhatalmazást, amely szerint minden volt rabmunkásnak, rab bányásznak, politikai-gazdasági avagy közbüntényesnek, akik kitartanak ebben a végső, elkeseredett harcban, akik a magyar népért küzdenek, elismerésként teljes amnesztiát, teljes rehabilitációt garanzálunk. Mi a szabadságunkat, emberi jogainkat védjük! Ez a Forradalmi Központi Bizottmány üzenete. Tartsunk össze! Rázzuk le a vörös rongyot a kesztről!”

Ezzel be is fejeztem a pár perces mondókámat. A mellettem álló Krausz Pista csendben megjegyezte: „Ha másért nem, hát ezért kivégeznek, ha egyszer a kezükbe kerülés!”